

Функціонування і розвиток механізмів державного управління
УДК 331.5.024.5

Мельниченко Анатолій Анатолійович

*кандидат філософських наук, професор
професор кафедри теорії та практики управління
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Melnychenko Anatolii

*Candidate of Philosophical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Theory and Practice of Management
National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"*
ORCID: 0000-0002-3474-8477

**НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ РИНКУ
ПРАЦІ ТА РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ
DIRECTIONS OF STATE REGULATION OF THE INTERACTION OF
THE LABOR MARKET AND THE MARKET OF EDUCATIONAL
SERVICES OF UKRAINE**

***Анотація.** Дослідження присвячено обґрунтуванню напрямів державного регулювання взаємодії суб'єктів економіки та закладів вищої освіти для забезпечення потреб ринку праці. Проаналізовано стан та динаміку зайнятості та безробіття населення з урахуванням його рівня освіти. З'ясовано, що в Україні рівень безробіття протягом чотирьох передвоєнних років зріс, що обґрунтовується розповсюдженням пандемії COVID-19, яка негативно вплинула на більшість країн світу. Проведений аналіз рівня безробіття у регіональному розрізі показав, що в регіональному розподілі серед безробітного населення, яке має вищу освіту, найвищий*

рівень безробіття спостерігається в Дніпропетровській області, м. Києві, Харківській та Львівській областях. Високий рівень безробітного населення серед осіб з вищою та професійно-технічною освітою пояснюється в статті загальним високим освітнім потенціалом в державі. Проте, негативні тенденції світової кризи та пандемії COVID-19 вплинули на зростання безробітного населення в Україні та її регіонах. Визначено, що для стабілізації ситуації, з урахуванням потреби відновлення держави в повоєнний період, необхідно вже сьогодні готувати професіоналів з новими фаховими компетентностями. Обґрунтовано, що для успішної реалізації стратегічних напрямів щодо узгодженості потреб ринку праці та ринку освітніх послуг необхідно забезпечити тісну співпрацю між закладами освіти, органами влади різного рівня та бізнес-структурами.

До основних напрямів щодо узгодженості взаємодії, яка сприятиме забезпеченості зайнятості населення за рахунок задоволення потреб ринку праці, віднесено: адаптацію існуючих робочих місць сучасним потребам розвитку економіки та виробництва; формування якісно нового складу робочої сили за рахунок навчання та підвищення кваліфікації; створення державою умов, які сприятимуть самозайнятості населення та розвитку підприємницьких ініціатив; формування дієвих механізмів щодо працевлаштування випускників закладів освіти; активізація на рівні органів державної влади прогнозування та побудови сценаріїв розвитку ринку праці та економіки загалом.

Ключові слова: освітні послуги, освітня сфера, ринок праці, зайнятість, безробіття, державне регулювання.

Summary. The study is devoted to substantiating directions of government regulation of the interaction of economic entities and institutions of higher education to meet the needs of the labor market. The state and dynamics of employment and unemployment of the population are analyzed, taking into

account their level of education. It was found that the unemployment rate in Ukraine during the four pre-war years. The increase in unemployment during this period is explained by the spread of the COVID-19 pandemic, which negatively affected most countries of the world. The regional analysis of unemployment showed that in the regional distribution among the unemployed population with higher education, the highest level of unemployment is observed in Dnipropetrovsk region, Kyiv, Kharkiv and Lviv regions. The high level of the unemployed population among persons with higher and vocational education is explained in the article by the general high educational potential in the state. However, the negative trends of the world crisis and the pandemic affected the growth of the unemployed population in Ukraine and its regions. It was determined that in order to stabilize the situation, taking into account the restoration of the state in the post-war period, it is necessary to train professionals with new professional competences. It is substantiated that for the successful implementation of strategic directions regarding the coordination of the needs of the labor market and the market of educational services, it is necessary to ensure close cooperation between educational institutions, authorities of various levels and business structures.

The main directions for coordination of interaction, which will contribute to ensuring the employment of the population by meeting the needs of the labor market, include: adaptation of existing workplaces to the modern needs of economic development and production; formation of a qualitatively new workforce through training and advanced training; creation by the state of conditions that will promote self-employment of the population and the development of entrepreneurial initiatives; formation of effective mechanisms for employment of graduates of educational institutions; activation at the level of state authorities of forecasting and building scenarios for the development of the labor market and the economy in general.

Key words: *educational services, educational sphere, labor market, employment, unemployment, government regulation.*

Постановка проблеми. Людський капітал, для формування якого необхідно забезпечувати відповідну якість та рівень освіти населення, відіграє ключову роль у забезпеченні сталого суспільного розвитку. Саме освіта має стає базисом для забезпечення економічного зростання і активного повоєнного відновлення у подальшій перспективі. При цьому в Україні вже тривалий час існує певна неузгодженість між ринком праці та сферою освіти, що може призводити до диспропорцій на ринку праці та зростання безробіття, у тому числі прихованого. Така неузгодженість тільки посилилася у зв'язку з неспровокованою агресією РФ проти України. Ці та інші виклики вимагають розроблення напрямів державного регулювання взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг і визначення напрямів подальших досліджень у цій площині.

Аналіз останніх досліджень і публікації. Питання публічного управління у сфері функціонування ринку праці та його взаємозв'язку із освітньою сферою активно досліджується вітчизняними науковцями та були висвітлені у працях О. Амбражей, І. Безсонової, Н. Вишневської, О. Грیشнової, Е. Лібанової, Н. Лещенко, Л. Лавриненко, О. Огієнко, О. Хоми, Л. Яценко та інших. Однією з ґрунтовних праць, які з'явилися протягом останніх років в межах наукових дискусій щодо державного регулювання ринку праці, є дисертаційна робота В. Близнюк [4].

У монографії «Взаємодія ВНЗ та ринку праці в дзеркалі соціології» [7] автором цієї статті спільно з колегами проаналізовані проблеми функціонування ринку праці та системи надання освітніх послуг через призму соціологічного аналізу.

Надаючи належне науковцям, необхідно зазначити, що обґрунтування теоретичних засад державного регулювання взаємодії суб'єктів економіки

для забезпечення зайнятості населення та закладів вищої освіти із урахуванням сучасних викликів ринку праці залишаються недостатньо дослідженими та вимагають подальших наукових пошуків.

Метою дослідження є обґрунтування напрямів державного регулювання взаємодії суб'єктів економіки та закладів вищої освіти у контексті забезпечення потреб ринку праці високоякісним людським капіталом. Для досягнення поставленої мети було:

- проаналізовано тенденції рівня безробіття в Україні та країнах Європейського Союзу до оголошення в Україні правового режиму воєнного стану;
- проаналізовано рівень безробіття населення України за рівнем освіти у регіональному розрізі;
- визначено розподіл зайнятого та безробітного населення за рівнем освіти в період 2018-2021 рр.;
- запропоновано напрями формування взаємодії держави, освітньої сфери та бізнес-структур для забезпечення потреб ринку праці.

Результати дослідження. Взаємодія ринку праці та ринку освітніх послуг ще не стала повноцінним об'єктом державного регулювання в нашій державі. Водночас, маємо погодитися з Л. Лавриненко, що «неодмінною умовою даної взаємодії є активна регулююча та координуюча роль держави в особі органів державної влади» [6, с. 47]. Формами участі держави в даному процесі, які вищезгадана авторка вважає прийнятними, є такі: розробка та реалізація регіональних програм підтримки молодих фахівців із дефіцитними спеціальностями, моніторинг ринку праці, організація освітньо-виробничих комплексів тощо [6]. Нагадаємо, що певна традиція планування кадрів для потреб економіки була в колишньому Радянському Союзі, проте це відбувалося не з огляду на функціонування ринкових механізмів. В перші роки незалежності та розвитку ринкової економіки в Україні не відбулося активізації науково-обґрунтованого регулювання у цій

царині саме тоді, коли це було максимально необхідно. Відтак, неузгодженість ринку праці і ринку освіти призвели до необґрунтованості і низької ефективності витрат виділених державою бюджетних коштів на підготовку фахівців в системі вищої освіти. Адже склалася ситуація, коли значна частка випускників в результаті не могли знайти місця на ринку праці. В такому випадку постає питання: чи є доцільність державного фінансування сфери вищої освіти через механізм державного замовлення? О. Амбражей вважає, що «держава може здійснювати фінансування вищої освіти або вкладаючи кошти в різні фактори виробництва освітніх послуг, або фінансуючи конкретні навчальні заклади, або надаючи фінансову підтримку безпосередньо тим, хто навчається – кінцевим споживачам освітніх послуг» [1, с. 500-501].

Для розробки та впровадження стратегічних напрямів державного регулювання взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг важливо проаналізувати стан та тенденції розвитку зайнятості та безробітного населення з врахуванням його рівня освіти.

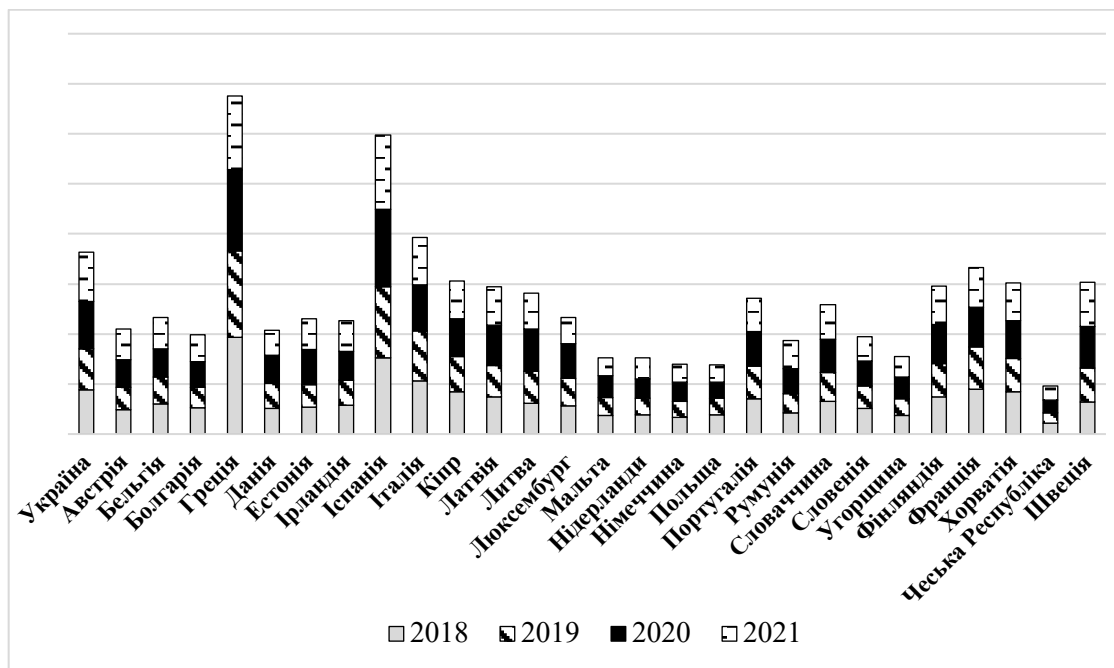

Рис. 1. Рівень безробіття населення в Україні та країнах Європейського Союзу (%)

Джерело: узагальнено автором на основі [8]

Якщо порівнювати рівень безробіття в Україні та деяких країнах Європейського Союзу за чотири довоєнні роки, то можна зробити висновок, що за період 2018-2021 років він в більшості країн збільшився (рис. 1). Зокрема, в Україні рівень безробітного населення у 2021 році збільшився в порівнянні з 2018 роком і становив 9,9 %. Серед європейських країн найбільший рівень безробітного населення за аналізований період спостерігався в Іспанії (14,85 %), Греції (14,7 %), Італії (9,5 %). Найнижчий рівень безробіття в 2021 році мали Чеська Республіка (2,85 %), Польща (3,4 %), Мальта (3,5 %). Збільшення рівня безробіття в цей період можна пояснити розповсюдженням пандемії COVID-19, яка негативно вплинула на більшість виробничих відносин всіх країн Європи та світу. В Україні негативні тенденції до 2022 року також пояснюються поширенням пандемії COVID-19, яка призвела до суттєвого обмеження в роботі виробництв, особливо сфери послуг та комунікацій. Такі обмеження негативно вплинули на здійснення логістичних операцій, сферу послуг тощо. Не всі працівники та суб'єкти господарювання змогли швидко адаптуватися до нових умов свого функціонування. В цей період активно почали використовуватися нові форми зайнятості населення, більше стали використовуватися засоби для дистанційного спілкування та ведення бізнесу. Такі тенденції, водночас, мали й позитивний ефект, а саме заощадження витрат на офісних приміщеннях, підвищення рівня вмотивованості персоналу. Не всі виробничі компанії через специфіку своєї діяльності були спроможними перейти на дистанційний режим, проте в таких ситуаціях було застосовано обмеження в часі роботи суб'єктів господарювання, змінність роботи та інше. Адаптованість персоналу до нових умов праці багато в чому залежить від вміння та бажання набувати нові компетентності та навички.

За оцінками Міжнародної організації праці вже у 2022 році у зв'язку з активними бойовими діями рівень безробіття зріс порівняно з 2021 роком і в абсолютних цифрах зростання відбулося на 2,4 млн безробітних.

Для обґрунтування стратегічних напрямів взаємодії освіти та ринку праці доцільно проаналізувати рівень безробітного населення з урахуванням його освіти за регіональним розподілом, адже такі показники варто враховувати регіональним та державним освітнім установам при формуванні конкурсних пропозицій при наборі вступників.

В регіональному розподілі серед безробітного населення, яке має вищу освіту, найвищий рівень безробіття спостерігався протягом 2018-2021 років в Дніпропетровській області, м. Києві, Харківській області, Львівській області. Такі високі показники пояснюються загальним високим рівнем освіченості населення в цих регіонах.

Серед безробітного населення, яке має професійно-технічну освіту, лідером були Донецька, Запорізька, Львівська області. Такий розподіл характеризується тим, що в промислових регіонах робітничі професії не потребували вищої освіти, а професійно-технічні заклади готували саме такі професії для великих промислових підприємств.

Найвищий рівень безробітного населення з початковою базовою освітою або взагалі без освіти в Одеській (7,3 %), Закарпатській (5,3 %), Херсонській областях (3,8 %). Загальний освітній потенціал регіону впливає на розподіл зайнятого та безробітного населення з урахуванням його рівня освіти.

Розподіл зайнятого населення за рівнем освіти в період 2018-2021 рр. наведено на (рис. 2). Так, в цей період найбільший рівень зайнятого населення в Україні був серед людей, які мають повну вищу освіту. В 2021 році цей показник знизився в порівнянні з 2018 роком на 334,7 тис. осіб. На другому місці серед зайнятого населення люди, які мають професійно-технічну освіту. Так, в період 2018-2021 рр. цей показник знизився на 98,7 тис. осіб.

Така негативна тенденція пояснюється загальним скороченням працевлаштування через пандемію в світі, що вплинуло на скорочення

зайнятості населення. Найнижчий рівень серед зайнятого населення мають особи, які здобули базову, початкову загальну середню освіту, або взагалі не мають такої (281,7 тис. осіб). Цей показник також знизився в 2021 році в порівнянні з 2020 роком на 24,6 тис. осіб.

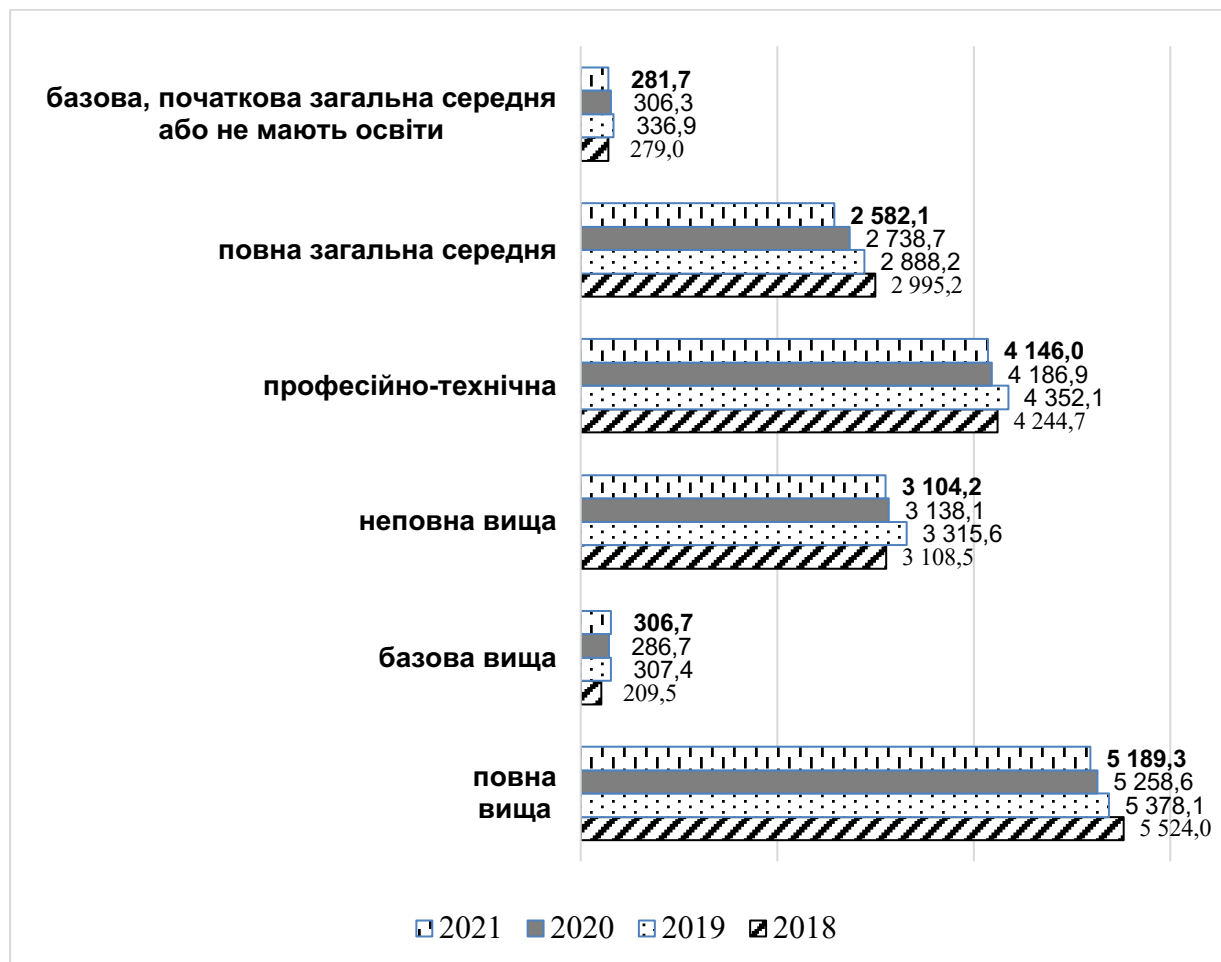

Рис. 2. Розподіл зайнятого населення за рівнем освіти в період 2018-2021 рр. (тис. осіб)

Джерело: узагальнено автором на основі [8]

Однією із причин високого рівня безробіття населення, яке має вищу та професійно-технічну освіту, є неузгодженість отриманої освіти (якості і змісту) потребам ринку праці. В Україні відсутня на належному рівні система прогнозування потреб в кваліфікованих кадрах. Для успішної реалізації напрямів узгодження потреб ринку праці та пропозицій ринку освітніх послуг необхідно забезпечити тісну співпрацю між закладами освіти, органами влади різного рівня та бізнес-структурами.

До основних напрямів участі держави щодо узгодження взаємодії ринку праці і ринку освітніх послуг з метою підвищення рівня зайнятості населення можна віднести такі:

1. Розвиток системи підготовки фахівців, характер і рівень кваліфікації яких відповідали б сучасним потребам ринку праці. Як влучно вважає в цьому контексті В. Близнюк: «Необхідно наблизити обсяги і структуру підготовки кадрів вищими та професійно-технічними закладами до обсягів і структури попиту на ринку праці» [4, с.79]. Плануючи майбутнє повоєнне відновлення, варто звернути увагу на галузі, які найбільше потребуватимуть робочої сили. Так, за даними порталу Career hub, сферами, де будуть найбільш затребувані відповідні фахівці, є: будівництво і архітектура, безпека і оборонна промисловість, медичні послуги тощо (рис. 3). Відтак, постає необхідність розширення підготовки фахівців за цими напрямками як в межах системи вищої освіти, так і в системі професійної (професійно-технічної) освіти.

Рис. 3. Галузі та професії для відновлення України та актуальні напрями перекваліфікації для українців

Джерело: [5]

2. Адаптація існуючих робочих місць до сучасних потреб розвитку економіки та виробництва. Йдеться як про поширення практики дистанційної роботи навіть після пандемії COVID-19, так і про «цифрову модернізацію» (інфраструктурну та програмну) існуючих робочих місць, а також про створення умов високого рівня безпеки, зокрема в контексті загроз під час дії правового режиму воєнного часу.

3. Створення умов, які сприятимуть самозайнятості населення та розвитку підприємницьких ініціатив. Наприклад, однією з ідей, яка запропонована автором статті в складі дослідницького колективу, стала підготовка інженерів-підприємців, шляхом формування у здобувачів вищої освіти, що здобувають технічний фах, компетентностей у сфері економіки, бізнесу та менеджменту. Це дало б змогу розвинути культуру створення власних інженерних стартап-проектів, а відтак – забезпечити самозайнятість інженерних кадрів. Для цього освітні програми за інженерними спеціальностями мали б містити потужну бізнес-компоненту.

4. Державна підтримка підприємств, які беруть участь в реалізації програм дуальної освіти із закладами вищої чи професійної (професійно-технічної) освіти.

5. Формування дієвих механізмів щодо працевлаштування випускників закладів освіти. Йдеться не про повернення до неефективної системи направлення випускників на підприємства, а про напрацювання рішень, які забезпечать взаємне бажання закладів вищої освіти і високотехнологічного бізнесу взаємодіяти на постійній основі.

6. Підсилення аналітичної діяльності щодо тенденцій розвитку економіки у поєднанні з тенденціями розвитку освіти, зокрема шляхом застосування інструментів прогнозування та форсайту (побудови сценаріїв). Зокрема, відповідним центральним органам виконавчої влади потрібно удосконалити систему інформаційного забезпечення процесу прогнозування потреб ринку праці та запровадити механізм середньо- та довгострокового

прогнозування потреб економіки країни у працівниках в розрізі професійно-кваліфікаційних груп. В цьому контексті також важливо врахувати моделі зарубіжних країн, зокрема і досвід, про який згадують О. Чумак, О. Бринюк, а саме: «прогнозування ринку праці у різних країнах забезпечується відповідними національними органами (самостійними, структурними підрозділами урядових міністерств та відомств, науковими установами) шляхом здійснення системи заходів у загальному механізмі прогнозування: опитування роботодавців; опитування випускників; моніторинг вакансій; створення регіональної та місцевої мережі формування баз даних про потреби ринку праці; аналіз невідповідності професій пріоритетним галузям економіки; створення спільних органів управління, до повноважень яких входить узгодження компетенцій відповідно до затребуваних ринком професій» [11].

7. Як пропонує, Л. Яценко, Міністерству освіти і науки України необхідно запровадити систему моніторингу працевлаштування випускників ЗВО в освітньо-кваліфікаційному розрізі, який має стати основою для оцінки якості підготовки фахівців та оптимізації державних коштів, що спрямовуються на фінансування ЗВО [12]. Варто відзначити, що на сьогодні дієвих механізмів моніторингу не напрацьовано, а ті пропозиції, які мали місце (оцінка кількості зареєстрованих в центрах зайнятості випускників того чи іншого ЗВО та ін.) володіють суттєвими недоліками. Наприклад, за методикою, яка в пілотному режимі застосовувалася МОН України у 2021 році, випускники найзатребуваніших спеціальностей (ІТ) низки провідних ЗВО були визначені як безробітні, хоча це не відповідало дійсності.

8. Серед важливих напрямів державного регулювання взаємодії ринку праці варто звернути й на ті, які запропоновані групою дослідників під керівництвом академіка М. Згуровського. Йдеться про визначення ними необхідності реалізацій такої послідовності дій:

- проведення аналізу стану і здатності науково-педагогічних шкіл України здійснювати підготовку людського капіталу відповідно до групи критеріїв міжнародної кооперації праці з подальшим наданням державної підтримки групі базових науково-педагогічних шкіл;

- науково-педагогічне забезпечення фундаментально-природничої та інженерної підготовки на всіх освітніх рівнях з одночасним обґрунтуванням і визначенням необхідної кількості випуску фахівців, які формують фундаментальну та інженерну підготовку для економіки України;

- розробка та ухвалення низки законів і нормативних актів, спрямованих на створення привабливого інноваційного клімату в країні з метою поєднання інтересів високотехнологічного бізнесу, освіти, науки, венчурних та інвестиційних фондів. Формування інноваційного середовища, яке базується на трикутнику освіта–наука–інновації, для підготовки фахівців нового покоління [10].

Висновки та пропозиції. Проведений аналіз дає можливість зазначити, що в постпандемійний період для збереження робочих місць доцільно впроваджувати нові форми зайнятості населення з урахуванням потреб виробничого процесу, що є особливо актуальним в умовах повоєнного відновлення економіки країни. В університетах необхідно забезпечити оновлення діючих та запровадження нових освітніх програм. Потрібна підтримка роботодавців з боку регіональних та державних органів влади за рахунок надання їм дотацій, пільг при працевлаштуванні працездатних громадян, молодих фахівців, забезпечення підвищення кваліфікації та перенавчання працевлаштованого населення.

Основними напрямками щодо досягнення розвитку освітньо-професійного потенціалу є вдосконалення структури трудових ресурсів територій, створення механізму забезпечення взаємодії закладів освіти та ринку праці.

Подальших досліджень вимагають завдання державного регулювання взаємодії ринку праці та закладів освіти різних рівнів для підвищення працевлаштування випускників освітніх закладів та зайнятості в країні, особливо в умовах повоєнної відбудови.

Література

1. Амбражей О.А. Державне регулювання ринків праці й освітніх послуг як чинник економічного розвитку. *Формування ринкової економіки*: зб. наук. праць. Київ : КНЕУ, 2014. № 31.1. С. 498-505.
2. Аналіз державної політики зайнятості. Лабораторія законодавчих ініціатив. 2005. URL: <https://parlament.org.ua/2005/08/16/employment-policy-research-ukraine/> (дата звернення: 15.04.2023)
3. Аналітичний звіт щодо професійно-кваліфікаційного прогнозування в Україні. Робочий проект для обговорення 9 листопада 2017 р. у м. Києві. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nrk/Analitichni-materialy/2-analitichniy-zvit-shchodo-profesiyno-kvalifikatsiynogo-prognozuvannya-v-ukraini.pdf> (дата звернення: 15.04.2023)
4. Близнюк В.В. Ринок праці України: процеси державного регулювання та розвитку : дис. ... докт. екон. наук : 08.00.03. Київ, 2020. 568 с.
5. Галузі та професії для відновлення України та актуальні напрями перекваліфікації для українців. Career Hub. 2022. URL: <https://careerhub.in.ua/galuzi-ta-profesii-dlya-vidnovlennya-uk/> (дата звернення: 30.03.2023)
6. Лавриненко Л. М. Особливості ринку освітніх послуг і проблема взаємодії ВНЗ з роботодавцями. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 2020. 2(29). С. 42-47.
7. Мельниченко А.А., Іщенко А.М., Касаткіна О.А., Мельниченко С.В. Взаємодія ВНЗ та ринку праці в дзеркалі соціології: монографія. К. : Освіта України, 2009. 188 с.

8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.04.2023)
9. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (дата звернення: 25.04.2023)
10. Форсайт 2018: Аналіз підготовки і перепідготовки фахівців природничого і технічного спрямування, виходячи з цілей сталого соціально-економічного розвитку України до 2025 року. К. : НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського». Вид-во «Політехніка», 2018. 32 с.
11. Чумак О., Бринюк О. Зарубіжний досвід прогнозування показників ринку праці для сфери вищої освіти. *Освітня аналітика України*. 2018. Вип. 1. С. 46-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/educanalukr_2018_1_6 (дата звернення: 25.04.2023)
12. Яценко Л.Д. Проблеми неузгодженості вищої освіти та ринку праці в Україні. Аналітична записка. Серія «Соціальна політика». 2020. № 14. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-02/analit-yatsenko-social-policy-14-2020.pdf> (дата звернення: 15.04.2023)

References

1. Ambrazhei O.A. (2014). Derzhavne rehuliuвання ryнкiv pratsi y osvitykh posluh yak chynnyk ekonomichnoho rozvytku. Formuvannya ryнкovoї ekonomiky: zb. nauk. prats. Kyiv : KNEU. № 31.1. P. 498-505.
2. Analiz derzhavnoi polityky zainiatosti. Laboratoriia zakonodavchykh initsiatyv. 2005. URL: <https://parlament.org.ua/2005/08/16/employment-policy-research-ukraine/> (date of access: 15.04.2023)
3. Analychnyi zvit shchodo profesiino-kvalifikatsiinoho prohnozuvannya v Ukraini. Robochyi proekt dlia obhovorennia 9 lystopada 2017 r. u m. Kyievi. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nrk/Analychni-materialy/2->

analitichniy-zvit-shchodo-profesiyno-kvalifikatsiynogo-prognozuvannya-v-ukraini.pdf (date of access: 15.04.2023)

4. Blyzniuk V.V. (2020). Rynok pratsi Ukrainy: protsesy derzhavnoho rehuliuвання ta rozvytku : dys. ... dokt. ekon. nauk : 08.00.03. Kyiv. 568 p.
5. Haluzi ta profesii dlia vidnovlennia Ukrainy ta aktualni napriamy perekvalifikatsii dlia ukraintsiv URL: <https://careerhub.in.ua/galuzi-ta-profesii-dlya-vidnovlennya-uk/> (date of access: 30.03.2023)
6. Lavrynenko L. M. (2020). Osoblyvosti rynku osvitych posluh i problema vzaiemodii VNZ z robotodavtsiamy. International Journal of Innovative Technologies in Economy. 2(29). P. 42-47.
7. Melnychenko A.A., Ishchenko A.M., Kasatkina O.A., Melnychenko S.V. (2009). Vzaiemodiia VNZ ta rynku pratsi v dzerkali sotsiologii: monohrafiia. K. : Osvita Ukrainy. 188 p.
8. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (date of access: 15.04.2023)
9. Pro zainiatist naseleattia : Zakon Ukrainy vid 05.07.2012 № 5067-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (date of access: 25.04.2023)
10. Forsait 2018: Analiz pidhotovky i perepidhotovky fakhivtsiv pryrodnychoho i tekhnichnoho spriamuvannia, vykhodiachy z tsilei staloho sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy do 2025 roku. (2018). K.: NTUU «KPI imeni Ihoria Sikorskoho». Vyd-vo «Politekhnika». 32 p.
11. Chumak O., Bryniuk O. (2018). Zarubizhnyi dosvid prohnozuvannia pokaznykiv rynku pratsi dlia sfery vyshchoi osvity. Osvitnia analityka Ukrainy. V. 1. P. 46-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/educanalukr_2018_1_6 (date of access: 25.04.2023)
12. Yatsenko L.D. (2020). Problemy neuzghodzhivosti vyshchoi osvity ta rynku pratsi v Ukraini. Analitychna zapyska. Seriiia «Sotsialna polityka». № 14.

Electronic Scientific Publication “Public Administration and National Security”
<https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-4>

URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-02/analit-yatsenko-social-policy-14-2020.pdf> (date of access: 15.04.2023)

Electronic Scientific Publication “Public Administration and National Security”
<https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-4>